

AFFEKT OCH SUBSTANTIELL INFORMATIONSBEARBETNING

Affekt och substantiell informationsbearbetning och dess inverkan på sambandet
mellan implicita och explicita attityder

Anna Dahl

Institutionen för Psykologi, Lunds Universitet

Handledare:

Fredrik Björklund

Abstract

This experiment was conducted to determine whether affect and substantive information processing moderate implicit and explicit attitude correspondence. 78 participants completed two implicit attitude measures, the Implicit Association Test (IAT) and the Stereotype Explanation Bias (SEB) and three explicit attitude measures, a temperature scale, a self-report measure and one explicit question. Affect and information processing was manipulated by four different instructions. It was hypothesized that the implicit and explicit attitude correspondence would significantly differ from the others in the substantive processing of an affective attitude object. No support was found for this hypothesis. However a significant relationship was found between IAT and SEB in the direct information processing condition, both for affective and non-affective information.

Key words: Implicit attitudes, explicit attitudes, affect, Affect Infusion Model (AIM), Implicit Association Test (IAT), Stereotype Explanation Bias (SEB)

Affekt och substantiell informationsbearbetning och dess inverkan på sambandet mellan implicita och explicita attityder

Ett stort och aktuellt område inom psykologisk forskning är hur medvetna attityder hänger samman med omedvetna. Undersökningar har visat att övervägda och bearbetade svar (de svar vi får fram med explicita test) ofta skiljer sig från spontana automatiska svar (de svar vi får fram med implicita test) (Nosek, 2002; Nosek & Banaji, 2002; von Hippel, Sekaquaptewa & Vargas, 1997). Det kan bero på att vi inte är medvetna om att våra implicita attityder existerar eller att de explicit uttryckta attityder styrs av det som är socialt accepterat (Greenwald & Banaji, 1995), det vill säga att det är accepterat i samhället att ha negativa åsikter om insekter och ormar, men inte mot invandrare, kvinnor eller homosexuella. Implicit Association Test (IAT) syftar till att finna de omedvetna och automatiska attityder och stereotyper som man i vanliga fall inte finner med självrapporteringsinstrument (Greenwald, McGhee & Schwartz, 1998). Undersökningar med implicita och explicita tests har visat att attityder mot äldre (Hummert, Gartska, O'Brien, Greenwald & Mellott, 2002), kön (Greenwald & Banaji, 1995) och amerikanska afrikaner (Greenwald, McGhee & Schwartz, 1998) skiljer sig åt beroende på vilket test man använder.

Om social önskvärdhet styr relationen mellan implicita och explicita attityder, borde skillnaden mellan implicita och explicita attityder vara noll när objekten inte styrs av självpresentationskrav, exempel på relativt sätt neutrala objekt är blommor, insekter, hundar. Hittills gjord forskning tyder på att det kan finnas ett samband mellan implicita och explicita attityder och social önskvärdhet (Nosek & Banaji, 2002; Hoffman, Gawronski, Gschwender, Le & Schmitt, 2004). En meta-analys av IAT och explicita test visar, att ju högre självpresentationskrav, desto lägre korrelationer mellan implicita och explicita attityder (Hoffman et al., 2004). Det verkar dock inte som att social önskvärdhet räcker som förklaringsmodell till sambandet implicita och explicita attityder. Nosek och Banaji (2002) och Blair & Lenton (2001) anser att djupet på bearbetningen ändrar relationen mellan implicita och explicita attityder. När Nosek och Banaji (2002) lät försökspersonerna tänka på sina stereotyper fann man att korrelationen mellan de implicita och explicita attityderna blev signifikant större än i kontrollgruppen, d v s de som inte fick tänka på sina stereotyper.

Av ovanstående verkar det som att förutom social önskvärdhet är djupet på bearbetningen en viktig faktor för att förklara sammanbandet mellan implicita och explicita attityder. Medan sambandet mellan social önskvärdhet och implicita och explicita attityder är relativt väl utforskat, ligger forskningen i sin vagga vad det gäller hur de kognitiva bearbetningsprocesserna påverkar våra implicita och explicita attityder (Nosek, 2004). Detta trots att vi vet att det finns ett samband mellan djupet på bearbetningen och hur vi bedömer, upplever och tolkar en situation (Forgas, 1995). Att förstå relationen mellan implicita och explicita attityder är viktigt eftersom de båda med stor sannolikhet påverkar vår sociala perception, kognition, bedömningar och handlingar (Greenwald & Banaji, 1995; Greenwald & Nosek, 2001; Nosek, 2004). Syftet med denna undersökning är att se hur djupet på bearbetningen och affekten påverkar relationen mellan implicita och explicita attityder (mot äldre).

Stereotyper

Social kunskap är uppbyggd av scheman, d v s kognitiva strukturer innehållande kunskaper om världen runt omkring oss baserade på uppfattade likheter (Cuddy & Fiske, 2002). Med hjälp av scheman sorteras våra intryck snabbt in i olika kategorier, och de miljontals intryck sinnesintryck vi möter varje dag blir hanterbara för oss, utan att vi behöver tolka varje enskilt intryck.

Att kategorisera människor är att placera in dem i olika fack baserade på upplevd grupptillhörighet. En stereotyp kännetecknas av attribut som vi förknippar med personer beroende på deras grupptillhörighet (Myer, 2002). Det är till exempel naturligt för oss att en gammal dam som vi ser på gatan har en rullator, grått hår eller rynkor eller att en liten flickan bär på en docka, gungar eller har flätor. Indelningen av folk i olika kategorier förutsätter generalisering och helhetsbedömningar, och inte fokusering på enskilda detaljer. Därför blir kategoriseringen ofta stelbent och felaktig. Fastän alla människor kan naturligtvis placeras in i mer än en kategori (man kan vara både mörkhyad, gammal och homosexuell), finns det forskning som visar på att vi oftast väljer att placera in folk i enbart en kategori (Cuddy & Fiske, 2002). Vilket fack vi väljer att placera in folk i beror på kognitiv tillgänglighet, kontext, mål, motiv, affekt och normer (Bodenhausen, Mussweiler, Gabriel & Moreno, 2001). När vi är under tidspress, har mycket att tänka på och är omotiverade (Bodenhausen et al., 2001; Kunda, 1999) sker en förenklad bearbetning, och vi är benägna att göra grova

generaliseringar av människor. För att vi ska göra bedömningar utifrån de ”verkliga” egenskaperna, måste vi människor vara högt motiverade, ha tillräckligt med ledig kognitiv kapacitet eller att objektet inte stämmer in på de stereotypa förväntningarna (Bodenhausen et al., 2001).

Trots att vi har hög motivation, ledig kognitiv kapacitet och är motiverade, så är det inte enbart de personliga egenskaperna hos attitydobjektet som styr i vilket fack vi väljer att placera in honom eller henne. Det är istället vår uppfattning om attitydobjektet och stereotypen som avgör i vilket fack vi väljer att kategorisera in personen, och inte de personliga egenskaperna. Det finns två modeller som förklarar hur vi bedömer om personen stämmer in på stereotypen: prototypmodellen och exempelmodellen. I den första, prototypmodellen, behöver inte stereotypen vara en verklig person, utan det är en bild uppbyggd av information vi har från massmedia och erfarenheter. I den andra modellen, exempelmodellen, bygger stereotypen på verkliga karaktärer, personer som vi mött, känner eller sett på tv. Vi kan ha hundra olika exempelmodeller för en kategori, och att vi bildar grupper av dem som har många gemensamma egenskaper. Ingen av modellerna kan användas vid all social kategorisering, utan olika situationer kräver olika bearbetningsprocesser (Cuddy & Fiske, 2002).

Stereotype Explanation Bias (SEB)

Bland socialpsykologer är det allmänt känt, att vi människor reagerar och försöker förklara sådant beteende som inte stämmer in på våra föreställningar (Kelley, 1975). Vi använder oss av två strategier för att förklara oväntade beteende, interna eller externa attributioner (förklaringar). De interna attributionerna är när vi tillskriver beteenden eller händelser till sådant som personlighet eller motivation, medan extern attribution söker sin förklaring i omgivningen och situationen (Bohner; Weiner, i Myers, 2002).

Utifrån attributionsteorin utvecklade Hastie (1984) ett instrument för att mäta de implicita stereotyperna, Stereotype Explanation Bias (SEB). Hastie menar att när vi gör attributioner söker vi både i omgivningen och i minnet. Vid en jämförelse mellan ny och oväntad information (en oväntad handling av en person, grupp) och kunskap lagrad i minnet (tidigare beteende av en person, grupp) skapas associationslänkar. När

informationen blir inkongruent mot stereotypen använder vi oss av externa förklaringar, för att bibehålla stereotypen. Till exempel skulle man kunna förklara beteendet att ”*mormor gick på disco..*” med ”*..för att hämta sitt barnbarn*”. Den inkongruenta informationen blir med den förklaringen kongruent och på så sätt bevaras stereotypen (Hastie, 1984 & von Hippel et al., 1997). Kongruenta meningar kan likväl som inkongruenta inbjuder till förklaringar baserade på stereotypen, om än inte i samma utsträckning (Sekaquaptewa, Espinoza, Thompson, Vargas & von Hippel, 2003). Förklaringar som t ex ”*Gubben bodde ensam, eftersom han var omöjlig att leva tillsammans med*”, förstärker och vidhåller stereotypen. Externa förklaringar till kongruent beteende kan eventuellt visa på mindre fördomsfullhet, t ex ”*morfar gick till vårdcentralen, för att hämta sitt barnbarn*”, liksom att förklara inkongruent beteende med interna attributioner, t ex ”*mormor gick till discot för att hon tyckte att det var roligt att dansa*”.

Attityder

När vi kategoriserar en individ aktiveras stereotypen, och därmed aktiveras även de tillhörande attityderna. En attityd är en positiv eller negativ utvärdering eller både och av ett psykologiskt objekt, d v s människor, olika grupper eller självet (Eich, 2000). Förenklat kan man säga, att attityder innefattar ett kunskapsmoment, en känslaspekt och en handlingskomponent (Tornstam, 1998). Ur ett evolutionistiskt perspektiv har attityderna till funktion att signalera till oss om ett objekt är positivt eller negativt, men även viktigt eller oviktigt. Utifrån det vet vi om vi ska närma oss eller avlägsna oss från objektet. På grund av detta är det viktigt att bedömningarna görs snabbt och att attityden är endimensionell, d v s antingen positiv eller negativ. Många av de bedömningar som vi gör är endimensionella, vi är t ex för eller emot EMU, ökad eller minskad invandring, vi tycker bra eller dåligt om en viss maträtt mm. Den traditionella synen på attityder är att de är endimensionella, och att när nya attityder skapas kommer de gamla attityderna att suddas ut (Wilson, Lindsey & Schooler, 2000).

Fördomar och diskriminering

Fördomar, det vill säga ogrundade trosuppfattningar som vi har till olika grupper i samhället, består av attityder. Dessa attityder är ofta negativa och felaktiga och sammankopplade med stereotypen. Diskriminering är beteende grundat på

fördomarna och därmed även på attityden. I media talas det ofta om fördomar och diskriminering av människor på grund av sexuell läggning, etnisk tillhörighet eller kön. Till skillnad från dessa grupper passerar våra fördomar och diskrimineringen mot äldre ofta omärkt förbi (Cuddy & Fiske, 2002).

Ålderism

Ålderism, är som Andersson (1997) skriver, diskriminering och stereotypisering av någon på grund av ålder, och det är minst lika utspritt i vårt samhälle som diskriminering av homosexuella och kvinnor, även om vi inte alltid är medvetna om det. En förklaring till vår omedvetenhet om ålderism är att det är socialt accepterat att ha en negativ bild av äldre (Williams & Giles, i Levy & Banaji, 2002). Eller en annan att fördomar mot äldre existerar på ett omedvetet plan hos alla människor, om än i varierande grad (Levy och Banaji, 2002).

Det finns både en positiv och negativ stereotyp av äldre (Cuddy & Fiske, 2002), men i regel är den negativa starkare än den positiva (Crockett & Hummert; Kite & Johnson, i Hummert, Garstka, O'Brien, Greenwald, & Mellott, 2002). Den negativa bilden av äldre är stabil över tid och verkar vara oberoende av kontexten (Dasgupta & Greenwald, 2001 och Karpinski & Hilton, 2001) till skillnad från vissa andra attityder (Fazio & Olson, 2003). Till exempel har försök med priming (försökspersoner får se bilder under ett par millisekunder, vilket innebär att de medvetna processerna inte hinner registrera bilden) med bilder av positiva äldre som Moder Theresa (Dasgupta & Greenwald, 2001) eller sammankoppling av gamla med positiva koncept och unga med negativa (Karpinski & Hilton, 2001), visat att de implicita attityderna mot äldre inte förändrades signifikant, även om det bör tilläggas att de har förändrats.

Implicita attityder mot gamla skiljer sig från andra implicita attityder. Det första är att implicita attityderna mot äldre är bland de mest negativa man hittills har funnit i forskning med IAT och effektstorleken är konstant större än 1. Det andra är att de implicita attityderna inte förändras med ålder (Levy och Banaji, 2002), med andra ord har både gamla och unga negativa implicita attityder mot äldre (Greenwald & Nosek, 2001). I vanliga fall spelar gruppmedlemskap roll, och försökspersoner har oftast positiva implicita attityder till den egna gruppen (Levy & Banaji, 2002).

Affektinverkansmodellen (AIM)

Sociala bedömningar handlar om informationsbearbetning. Denna informations bearbetning påverkas inte bara av våra sinnesintryck och minnen, utan även av våra känslor. Forgas (1995) menar att olika informationsbearbetningsstrategier bestämmer omfattningen och effekten av affektpåverkan vid bedömningar. Utifrån det har affektinverkansmodellen (AIM) utvecklats. Det är en multiprocessmodell, vars syfte är att förklara under vilka omständigheter affekt inverkan är benägen att uppstå. Affektinverkan definieras som en process varmed affektiv laddad information utövar ett inflytande på och införlivas med en persons kognitiva processer och blir en del av personens konstruktiva övervägande samt slutligen färgar kognitioner och föreställningar i stämninglägeskongruent riktning (Forgas, 2002, s. 154).

AIM grundar sig på nätverksteorin, som säger att när en emotionell nod aktiveras, aktiverar den i sin tur andra noder i hjärnan, som styr bland annat vårt tänkande, beteende, minne (Devine, 1991). Det vill säga, att om vi till exempel tänker på ordet kärlek kommer ord, attribut och känslor som vi förknippar med kärlek att aktiveras. Affekten blir med andra ord en viktig del av hur vi väljer, lagrar, ser, återvinner och bedömer olika intryck (Forgas, 1999b). Detta är ett välkänt och relativt stabilt fenomen. Det inträffar dock inte alltid. Det är vid användandet av substantiella (d v s djup och komplex bearbetning, se nedan) bearbetningsstrategier som affekten påverkar de kognitiva processerna (Fiedler, 1991). Motsatt blir affektinverkan mindre när information hämtas direkt från minnet utan bearbetning av befintlig information (Forgas, 1995). Detta är det helt centrala hos stereotyper.

I AIM ingår fyra olika informationsbearbetningsstrategier: Direkt åtkomst, målstyrd, heuristisk och substantiell bearbetning.

Direkt åtkomst är det enklaste sättet att göra en bedömning. Slutsatserna dras av redan existerande information. Om objektet är bekant återvinner vi förutbestämda reaktioner och utvärderingar från minnet och om situationen inte kräver det kommer vi inte heller att bearbeta informationen mer än vad som krävs av oss. Eftersom direkt åtkomst innehåller ytterst lite informationsbearbetning utan är en återvinning av redan existerande information, kommer inte affekten påverka våra bedömningar (Forgas, 1995).

Målstyrd bearbetning uppkommer när man har ett bestämt mål för bearbetningen eller en stark önskan om ett resultat, t ex för stöd för en redan existerande föreställning, som att gamla är snåla eller att unga är oansvariga. Informationsbearbetningen blir därmed starkt selektiv och det finns inte utrymme för konstruktivt tänkande och affektinverkan blir låg (Forgas, 1995).

Heuristisk informationsbearbetning förekommer när uppgiften är relativt enkel, det personliga engagemanget och motivationen är låg. Den kognitiva kapaciteten är begränsad och situationen är inte krävande. Den här sortens bearbetning kan leda till bedömningar baserade på irrelevanta associationer (Griffitt, i Forgas, 1995) och/eller bli påverkade av det nuvarande humöret (Clore & Parrott; Schwarz & Bless, i Forgas, 1995) och med andra ord blir affekten informationskällan (Forgas, 1995). Heuristiska ledtrådar är ofta grunden för sociala bedömningar, och utgår från stereotyper och irrelevanta associationer (Forgas & Moylan; Forgas & Fiedler, i Forgas 2002).

Substantiell bearbetning är den mest konstruktiva informationsbearbetningsprocessen och därmed också den som leder till störst affekt påverkan. Under denna form av bearbetning väljs, lärs, tolkas och behandlas information och knyts sedan till tidigare kunskap och på så sätt aktiveras det kognitiva nätverket. Substantiell bearbetning sker när uppgiften är komplex, ovanlig, personligt relevant, mållös samt att det finns tillräckligt med ledig kognitiv kapacitet (Forgas, 1995).

Implicit Association Test (IAT)

Attityder, attribut, stereotyper och känslor är, som sagts, en del av ett stort kognitivt nätverk (Devine, 1991). Nätverksteorin och att all kunskap är en del av detta stora kognitiva nätverk, är grunden för att kunna förstå Implicit Association Test (IAT). Principen är att det är lättare att göra snabba kopplingar mellan koncept (t ex gammal) och attribut (t ex svag, rullator, tant) som vi har kommit att associera med varandra. De koncept som vi inte associerar med attributen (t ex ung med rynkor, svag och rullator) tar längre tid att koppla samman (Greenwald, McGhee & Schwartz, 1998). Förenklat kan man förklara tillvägagångssättet för IAT med att, reaktionshastigheterna mäts mellan att koppla samman ett attribut (t ex gamla) med ett koncept (t ex dålig) och att koppla ihop ett annat attribut (t ex ung) och ett annat

koncept (t ex bra) (för en noggrannare förklaring se metod delen). Tanken med IAT är att det ska vara ett test som är fritt från social önskvärdhet och komma åt de attityder och stereotyper som introspektivt oåtkomliga (Greenwald & Banaji, 1995).

Det verkar som att IAT har essentiella fördelar mot andra implicita mätmetoder (priming). IAT leder till stora effektstorlekar, $d = 1,21$ som kan jämföras med ett medeltal för priming på $d = 0,62$ (Greenwald et al., 1998). De stora effektstorlekarna leder till högre reliabilitet vid mätning av individuella skillnader, än de som man får fram med primingmetoder. Test-retest reliabilitet för IAT brukar ligga på 0.6 eller högre (Greenwald & Nosek, 2001). En av nackdelarna med testet är dess beroende av associationer mellan två olika koncept, som t ex gammal och ung eller svensk och icke-svensk (Greenwald & Nosek, 2001).

Implicita och explicita attityder

Den allra största svagheten med IAT är dock att det inte finns några teoretiska modeller som kan förklara de mentala processerna som ligger bakom resultaten (Banse, Seise & Zerbis, 2001; Greenwald & Nosek, 2001; Olson & Fazio, 2004) och därmed kan man heller inte förklara hur implicita och explicita attityder hänger samman. Forskarna är i dagsläget inte överens om vad man mäter med IAT och därmed inte heller överens om hur implicita och explicita attityder hänger samman.

Nya modeller av attityder säger att två attityder kan existera parallellt, tillskillnad från gamla teorier, där det vanliga synsättet var att nya attityder ersatte gamla. Idag tror många forskare (Wilson et al., 2000) att man kan ha två olika värderingar av samma attityd objekt (dual attitudes), en socialt och kulturellt inlärd attityd och nya egenförvärvade attityder. De äldre attityderna är implicita, d v s oåtkomlig genom introspektion medan de nya attityderna är explicita d v s medvetna och åtkomliga genom introspektion. Explicita attityder är oftast instabila och påverkas lätt av kontexten, medan de implicita är stabila och förändras enbart mycket långsamt. Vilka attityder som kommer fram handlar om tillgänglig kognitiv kapacitet till att plocka fram de explicita attityderna eller hur starka de explicita attityderna är. Med andra ord är de implicita attityderna enligt dual attitydmodellen inte implicita i den meningen, att de är helt oåtkomliga (Wilson et al., 2000).

Enligt Fazio och Olson (2003) handlar skillnaderna mellan implicita och explicita attityder mycket om mätmetoder. De menar att attityder kan ses som en processkedja och att implicita mätmetoder mäter bedömningar innan den medvetna kontrollprocessen och att explicita test kommer åt resultatet av medvetna värderingar. Enligt det här perspektivet skiljer sig implicita och explicita attityder endast åt genom kontrollerade processer. Detta innebär att Fazio och Olson har samma syn på attityder som Wilson et al. (2000), vad det gäller att kognitiva kontrollprocesserna primärt påverkar de explicita men inte de implicita attityderna. De skiljer sig dock åt vad det gäller om det är en eller två attityder. Wilson et al. menar att det är två attityder, medan Fazio och Olson menar att det handlar om en attityd.

En annan syn på attityder är att explicita attityder är styrda av social önskvärdhet och är därmed falska medan implicita attityder är de verkliga och sanna (Nosek & Banaji, 2002). Enligt det synsättet handlar det om två mer eller mindre distinkta attityder. Kontext och social önskvärdhet styr vad vi kommer att uttrycka. Utifrån den teoretiska infallsvinkeln så kommer de implicita och explicita attityderna att sammanfalla då attityd objekten är neutrala. En meta-analys av 81 studier visar, att högre självpresentationskrav leder till svagare korrelation mellan implicita och explicita attityder och socialt neutrala attityd objekt till starkare korrelationer (Hoffman et al., 2004).

Synen på att sambandet mellan implicita och explicita attityder styrs av social önskvärdhet, utesluter dock inte att det kan existera någon slags samband mellan de implicita och explicita attityderna och att de inte har några mentala processer gemensamt (Nosek, 2004).

Om attityder enbart styrs av kontexten, kommer korrelationen mellan implicita och explicita attityder sammanfalla då attitydobjektet är neutralt. Nosek och Banaji (2002) fann ett samband mellan implicita och explicita attityder, då attityd objekten var "neutrala" (George Bush – Al Gore och matematik – konst). Även undersökningar där försökspersonernas attityder antingen skulle redovisas offentligt eller på ett privat plan visar på att social önskvärdhet spelar en avgörande roll för korellationen mellan implicita och explicita attityder (Nosek & Banaji, 2002).

Självpresentation räcker dock inte till som förklaringsmodell, enligt Nosek och Banaji (2002), utan menar att även djupet på bearbetningen har en avgörande roll för korrelationen mellan implicita och explicita attityder. Nosek och Banaji (2002) fann själva i en studie att en grupp av deltagare som använde 30 minuter till att tänka på ett objekt och sina attityder mot objektet fick en överensstämmelse mellan implicita och explicita attityder signifikant mer än kontrollgruppens. Vidare Blair & Lenton (2001) fann att ett kontrast stereotypt tänkande (d v s de fick tänka på personer som inte var representativa för gruppen, t e x kan Margareth Thatcher anses inte stämma in på stereotypen av kvinna som t e x mjuk och svag) ledde till ett mindre antal stereotypa bedömningar.

Ett flertal studier (bl a Hummert et al., 2002, Karpinski & Hilton, 2001) har dock påvisat att korrelation mellan implicita och explicita attityder kan vara låg, trots att åsikterna inte borde styras av kulturella normer. Bland annat fann man att de implicita och explicita attityderna mot blommor och insekter hade ett lågt samband, trots att de koncepten borde vara befriade från självpresentationskrav (Greenwald et al., 1998). Andra undersökningar visar att vissa stereotyper (mot äldre) är motståndskraftiga mot manipulationer (Dasgupta & Greenwald, 2001; Hilton & Karpinski, 2001), vilket eventuellt kan förklaras med att stereotypen finns på en djup kognitiv nivå. Bland annat Devine och Greenwald (i Hense, Penner, Nelson, 1995) anser att dessa starka kulturellt betingade stereotyper mot vissa grupper är ett resultat av överinlärning, så att de opererar oberoende av medvetandet. Detta skulle kunna tala för att två attityder kan existera oberoende av varandra, precis som Wilson et al. (2000) anser i sin dubbla attitydmodell och att det rör sig om två olika informationsbearbetningssystem.

I en alldeles ny studie av Nosek (2004) tar han upp andra faktorer som kan ändrar relationen mellan implicita och explicita attityder. Det kan vara av relevans att redovisa de faktorerna även här, även om jag är något skeptisk till data som är insamlad via Internet, på grund av den lilla kontroll man har över undersökningssituationen. Faktorerna som påverkar relationen mellan implicita och explicita attityder skulle enligt Nosek vara, förutom djupet på bearbetningen och självpresentation, attitydstyrka, dimensionen av attityden och upplevd själv-grupp diskrepans. Attitydstyrka inkluderar stabilitet, motstånd mot förändring, familjäritet, extremitet, i vilken grad den förekommer i våra tankar och styr

informationsbearbetning samt förutspår beteende. Med dimensionen av attityden menar Nosek de strukturella kvaliteerna av attityden, d v s om attityden är bipolar eller unipolar. Ifall attityden är bipolar kommer en positiv attityd mot ett objekt automatiskt leda till en negativ attityd mot ett annat. T ex om man är för medlemskap i EMU kommer det automatiskt leda till att man är mot icke-medlemskap i EMU. Vad det gäller unipolära attityder är de mer komplexa och kan inte ses som två motpoler. Om man t ex tycker att kvinnor ska ha bättre förutsättningar på arbetsmarknden, behöver det inte betyda att män ska ha sämre rättigheter.

Attitydstyrkan och dimensionen av attityden är intrapersonella medan själv-grupps diskrepans är interpersonell och handlar om hur unik vi anser våra attityder vara i förhållande till andras. Ifall attityden är unik är det troligt att den är kopplad till självkonceptet och därmed mer lätt tillgänglig. Enligt det här synsättet så existerar det en relation mellan implicita och explicita attityder, men relationen ändras av personlighet och vilket attitydobjekt som bearbetas (Nosek 2004).

För att förstå hur relationen mellan implicita och explicita attityder hänger samman menar Nosek att attityder som är motståndskraftiga mot självpresentations krav, starka, bipolära och upplevde själv-grupps diskrepans leder till starkare korrelationer mellan implicita och explicita attityder. På samma sätt leder attityder som är högt socialt önskvärda, svaga, unipolära och inte upplevd som unik till svagare korelationer mellan implicita och explicita attityder (Nosek, 2004).

Sammanfattning

Som skrevs i inledningen till denna uppsats, finns det trots en stor användning av IAT inte någon förklaringsmodell till de bakomliggande kognitiva processerna (Greenwald & Nosek, 2001). Nosek och Banaji (2002) anser att förutom social önskvärdhet borde djupet av bearbetningen påverka relationen mellan implicita och explicita attityder, vilket de även fann när de lät deltagare tänka på sina stereotyper. Blair och Lenton (2001) fann också att de implicita stereotyperna blev svagare, när försökspersonerna mentalt fick föreställa sig kontrasterna till stereotypen, än om de fick tänka på neutrala objekt, stereotyperna eller inte föreställa sig något alls.

Blair och Lentons (2001) och Nosek och Banajis (2002) undersökningar pekar mot att djupare och omfattande (substantiell) informationsbearbetning påverkar de implicita attityder och därmed borde det också påverka relationen mellan implicita och explicita attityder. Nosek och Banajis undersökning bekräftar detta, medan Blair och Lenton inte hade något explicit mått att jämföra med, men visar att stereotypen blir svagare vid kontrast stereotyp tänkande.

Utifrån Forgas (1995) affektinverkansmodell kan fyra olika sorters bearbetningsstrategier urskiljas; direkt åtkomst, målstyrd, heuristisk och substantiell. Av de här fyra är det den substantiella bearbetningen som är av huvudintresse för den här studien, eftersom det är i den formen av bearbetning som man kan förvänta sig att affekten kommer att påverka de kognitiva processerna.

Det förväntade resultatet av denna studie är att korrelationen mellan de implicita och explicita attityderna (attityder mot äldre) kommer att förändras vid substantiell bearbetning, eftersom affektinfusionen blir starkare och därmed borde påverka de kognitiva processerna.

Hypotes 1: Sambandet mellan implicita och explicita attityder vid substantiell bearbetning av ett affektivt attitydobjekt (gamla), kommer att skilja sig från sambandet mellan implicita och explicita attityder vid substantiell bearbetning av neutralt attitydobjekt (hundägare).

Hypotes 2: Sambandet mellan implicita och explicita attityder vid substantiell bearbetning av ett affektivt attitydobjekt (gamla), kommer att skilja sig från sambandet vid direkt bearbetning av affektiv (gamla) och icke-affektiv (hundägare) information.

Metod

Försökspersoner

I studien deltog 78 personer, varav 54 var kvinnor och 24 män. Deltagarna var från 19 till 42 år gamla och medelåldern var 23. Ett bekvämlighetsurval av försökspersonerna användes. De var samtliga studenter på A-nivå vid Lunds Universitet, som under sitt första lektionstillfälle på höstterminen informerades om möjligheten att ingå i en

psykologisk undersökning, vilket var en fördel eftersom de torde sakna stor kunskap om hur psykologiska undersökningar går till. De som var intresserade fick skriva upp sig på en lista. Författaren tog kontakt med de intresserade via mejl eller telefon och tid för deltagande i experiment bestämdes. Det externa bortfallet var 20 personer, som aldrig kom till undersökningstillfället och det interna var sju, en där IAT data inte sparades korrekt av programmet, fem där programmet hängde sig och en som fick felaktiga instruktioner.

Material

Manipulations instruktioner

Syftet med manipulationsinstruktionerna var att få fram fyra texter som skulle leda till direkt eller substantiell bearbetning av ett affektivt eller icke-affektivt attitydobjekt, för att undersöka hur informationsbearbetningsprocesser och affekt påverkar sambandet mellan implicita och explicita attityder. Attitydobjektet gamla valdes bland annat för att det är ett objekt som jag tror att alla har varit i kontakt med på ett eller annat sätt, och att det väcker känslor hos oss. Attityderna mot gamla verkar dessutom inte förändras över tid (Karpinski & Hilton, 2001) och är oberoende av kontexten (Dasgupta & Greenwald, 2001), och dessa två faktorer skulle leda till en hög reliabilitet av studien (Nosek, 2002). Ett annat argument för att välja gamla som attitydobjekt var att människor generellt inte är medvetna om att de har negativa attityder mot äldre (Nosek & Banaji, 2002), och att försökspersonerna därmed inte skulle vara lika benägna att kontrollera för social önskvärdhet i de explicita betingelserna. Attitydobjektet hundägare valdes för att det också är ett objekt, som folk i allmänhet känner till och för att det borde vara neutralt.

Manipulationerna bestod av fyra olika betingelser. Djupet på bearbetningen manipulerades, genom att man fick göra en hämtning av sina ytliga förutfattade meningar, genom att tänka på gamla i vardagliga situationer eller en mer omfattande bearbetning, då man skulle tänka sig gamla i sådana situationer som de vanligen inte befinner sig i och hur de skulle uppleva dessa.

1. Direkt affektiv bearbetning (hämtning)

Tänk dig in i nedanstående under några minuter. Tänk på gamla människor som du känner eller känner till. Hur ser en vanlig dag ut för dem, d v s vad gör de på dagarna, vilka träffar de, vad har de för vanor e t c?

2. Substantiell affektiv bearbetning.

Tänk dig in i nedanstående under några minuter. Tänk på gamla människor som du känner eller känner till. Hur skulle en ovanlig och annorlunda dag se ut för dem? Hur skulle de handla i dessa nya situationer och hur skulle de reagera?

Djupet på bearbetningen manipulerades på likvärdigtsätt för kontrollgrupperna, förutom att man bytte ut ordet gamla mot hundägare. Syftet med att ha kontrollgrupper var att se om det är djupet på bearbetningen i sig själv eller om det är bearbetningen av stereotyperna och därmed affekten som påverkar de implicita och explicita attityderna

Meningar konstruerades för att kunna påverka djupet på bearbetningen enligt förslag från Joseph Forgas (personlig kommunikation, 2003-01-05). För studien var det viktigt att få fram en önskad effekt av bearbetningen. Därför genomfördes en förstudie. I förstudien deltog 30 psykologistudenter från Växjö Universitet. Deltagarna fick i uppgift att under tystnad tänka på antingen gamla i vanliga eller ovanliga situationer under 2,5 minut och sedan svara på ett par frågor angående hur känslamma de hade känt sig, om det var svårt att tänka sig in i situationen om de behövde anstränga sig. Svarsalternativen varierade från instämmer helt till instämmer inte alls. De fick även beskriva med ord vad de hade tänkt på. Av förstudien framgick det att det inte var någon signifikant skillnad mellan de båda grupperna, $p = 0,200$. I texten där deltagarna själva fick beskriva vad de tänkt på, verkade det finnas fler emotionella beskrivningar i den försöksgrupp, där man hade tänkt på gamla i ovanliga situationer.

För att försöka få en signifikant skillnad, ändrades en del formuleringar i manipulationen. Dessutom lades en extra fråga till i det slutgiltiga testet, om kännedom om gamlas vardag. Detta på grund av att förstudien visade att många i den gruppen som skulle göra en ytlig bearbetning fann det svårt att tänka sig in i gamlas vardag, eftersom de inte ansåg sig känna någon äldre person.

Implicita mätmetoder

Eftersom det finns stora frågetecken angående vad de implicita mätmetoderna egentligen mäter (Fazio & Olson, 2003), har jag i den här studien använt mig av två olika implicita mätmetoder, IAT och SEB.

IAT

IAT innebär att försökspersonerna snabbt ska sortera in: ord (eller bilder) som representerar två konceptkategorier (i detta fall gammal och ung) och två attribut kategorier (bra eller dåligt), i överordnade kategorier i sju försöksmoment.

IAT utfördes med en stationär dator och 4 bärbara Dell-datorer (Inspiron 2600) med 1200 MHz Intel Celeron processorer. Dataprogrammet Inquisit användes för att kunna mäta responshastigheterna. Proceduren följde rekommendationerna av Greenwald, Nosek & Banaji (2003).

Vid undersökningstillfället placerar deltagaren vänstra pekfingret på en tangent till vänster och högerpekfinger på en tangent till höger på tangentbordet. Under cirka halva uppgiften ombads deltagarna att trycka på vänster knapp för ett koncept (gamla eller unga) och ett attribut (bra eller dåligt) när ett ord som representerar konceptet eller attributet dyker upp mitt på skärmen. På samma sätt uppmanades deltagaren att trycka på höger knapp för ett annat koncept (gamla eller unga) och ett annat attribut (bra eller dåligt). Ifall deltagarna tryckte fel kommer det upp ett felmeddelande i rutan, och deltagarna fick rätta till sitt misstag. I den andra hälften av uppgiften bytte kategorierna plats. Denna tudelning av testet ska hjälpa till att undvika response-set inverkan. Det bör även påpekas att hälften av deltagarna fick börja med att para ihop gamla med bra och unga med dåligt och den andra hälften fick börja med att sammankoppla gamla med dåligt och unga med bra.

Skillnaden i responstid ficks fram genom att räkna ut skillnaden i responstid mellan omgången då försökspersonerna parade ihop gamla med bra (unga med dåligt) och gamla med dåligt (unga med bra), och det anses vara ett mått på de implicita prefensen och kallas för IAT effekten (Greenwald et al., 1998).

För att få fram ord som kategoriserade gammal och ung fick 41 gymnasieelever (sista års) i uppgift att skriva ner sex ord som de tyckte beskrev respektive kategori. Orden som de kom på skulle de skatta på en skala från 1 till 10, med två motsatta förhållanden, stämmer enbart in på unga till stämmer enbart in på äldre. På samma sätt fick de sedan skatta orden: gammal, rullator, gråhårig, yngre, sport, student, pension, farbror, tant, jeans, disco, skola, gumma, grillfest, dragspel, punkare, tv-spel, tågloff, virka samt rynkor. De ord som respondenterna tyckte beskrev unga bäst var: yngre, student, punkare, tv-spel, disco. Orden som representerade äldre var: gammal, rullator, tant, pension, gumma, rynkor. Medelvärdena (SD) för ord som representerade unga var: yngre 1,20 (1,85), student 1,64 (1,95), disco 0,99 (1,81), punkare 1,09 (1,66) och tv-spel 0,94 (1,63). Medelvärdena (SD) för ord som representerade gamla var: gammal 9,05 (1,60), rullator 9,46 (1,44), tant 9,29 (1,34), gumma 8,97 (1,81), rynkor 9,38 (1,28) och pension 8,94 (1,63). Vad det gäller kategoriorden för positivt och negativt valdes ord som frid, glädje, lycka, kalas, olycka, pest, krig och hat. För att inte stimulusorden skulle kunna förknippas med gammal, uteslöts ord som död och sjukdom.

SEB

I undersökningen användes också tre frågeformulär. Ett implicit mått på fördomar mot äldre och två explicita mått. Det implicita måttet var ett SEB utvecklat av författaren (se appendix A), för den här studien. Försökspersonerna ombads att avsluta en mening med vilka ord de ville så länge det var grammatiskt korrekt. Efter förstudier på sammanlagt 45 personer och justeringar, bestod den slutgiltiga versionen av 25 frågor, i två motbalanserade ordningar. Försökspersonerna fick en version av två versioner. I version 1 är meningarna 3, 5, 14, 18, 19, 22 och 25 stereotypiska för ålder och 7, 8, 9, 10, 13, 15, 16, 21 och 24 är åldersinkongruenta. Med detta avses gamla som gör för gamla stereotypiskt beteende och unga som gör för unga stereotypiskt beteende, både negativa och positiva beteenden. I version 2 är meningarna 7, 8, 9, 10, 13, 15, 16, 21 och 24 ålderskongruenta och meningarna är 3, 5, 14, 18, 19, 22 och 25 åldersinkongruenta. Enligt Sekaquaptewa et al. (2003) bör man inkludera den motsatta stereotypen i testet, i detta fall för att försäkra sig om att försökspersonerna svarade på kombinationen av ålder och stereotyp, och inte enbart till beteendet. Övriga nio meningar var utfyllnadsmeningar.

Meningarna bedömdes enskilt av författaren. Kriterierna som de bedömdes efter var: (1) Om det var en attribution eller inte, om det inte var en förklaring fick meningen noll poäng. (2) När det var en attribution bedömdes om det var en intern eller extern attribution. (3) Interna attributioner till inkongruent beteende fick noll poäng, och externa attributioner till inkongruent beteende fick ett poäng. (4) Interna attributioner till kongruent beteende fick ett poäng medan externa attributioner till kongruent beteende fick noll poäng. SEB effekten fick jag fram genom att subtrahera förklaringar av inkongruent stereotyp beteende (äldre som gör för äldre ovanliga beteende) med förklaringar av stereotyp kongruent beteende (äldre som utför vanliga beteenden för äldre).

Temperaturskala

Temperaturskalan gjordes av författaren efter inspiration från temperaturskalan på IAT:s (<http://projectimplicit.net/>) och Tolerance Organizations hemsida (http://www.tolerance.org/hidden_bias/index.html). Det explicita måttet fick jag fram genom att beräkna skillnaden mellan värme till unga och gamla. Försökspersonerna fick markera känsla av värme både till gamla och till unga på en 0-10 skala för, där 0 markerade kall och 10 varm. Värdet för känslan av värme mot gamla subtraherades från värdet för känsla av värme mot unga. Ett högt värde betydde att man föredrog unga framför gamla, 0 att man varken föredrog gamla eller unga och ett negativt värde att man föredrog gamla. Genom att konstruera temperaturskalan så att man jämför två koncept med varandra, så ökar man möjligheten att jämföra resultatet med det som man får fram genom IAT, som också ställer två koncept mot varandra (Nosek, 2004). I samband med temperaturskalan fick fp fylla i ålder och kön, samt deras upplevelse av i vilken grad de anser sig känna till äldres vardag.

Frågeformulär

Frågeformuläret har i första hand utvecklats av tidigare psykologistudenter vid Lunds Universitet (Johansson & Pekula, 2000). Ett par frågor justerades och fyra frågor las till av författaren (se appendix B), för att öka alfavärdet, vilket blev 0,64. Totalt bestod formuläret av 16 frågor, där försökspersonerna skulle bedöma gamla och unga i förhållande till varandra, t ex *tycker du att det finns någon skillnad mellan gamla och unga vad gäller ensamhet, d v s tycker du att någon av grupperna är mer ensam än den andra?* Svartalternativen var: (1) Det är en stor skillnad, gamla är mycket mer

ensamma än unga, (2) det är en stor skillnad, unga är mycket mer ensamma än gamla, (3) det är en liten skillnad, gamla är lite mer ensamma än unga, (4) det är en liten skillnad, unga är lite mer ensamma än gamla eller (5) det finns ingen skillnad, gamla och unga är lika ensamma.

Procedur

5 personer kunde maximalt delta vid varje experiment tillfälle. Försöksgrupperna varierade i storlek från 1-5. När försökspersonerna kom till undersökningen fick de sätta sig i varsitt bås, där det fanns en dator. Försökspersonerna hälsades välkomna och fick information om att de skulle få delta i tre olika moment. Den informationen som gick ut, var att det första momentet inte ingick i studie utan sades vara en pilotstudie, och att författaren ”passade på” att utföra den när de ändå var där. De fick sedan information om övriga moment, som sades ingå i den riktiga studien. Försökspersonerna informerades också om att allt deltagande var frivilligt, att de kunde avbryta studien om de av någon anledning skulle vilja det och att alla svar behandlas med anonymitet.

Fyra olika manipulationer utfördes med slumpmässig fördelning. Försökspersonerna fick under 2,5 minut tänka på antingen hundägare eller äldre i antingen ovanliga eller vanliga situationer. När de 2,5 minuterna hade gått, ombads de att vända blad och svara på manipulationskontrollfrågorna. Frågorna var: I vilken utsträckning behövde du anstränga dig för att tänka dig in i personernas situationer?, I vilken utsträckning behövde du ”tänka till”, för att kunna föreställa dig personerna i olika situationer?, Var det lätt att tänka sig personerna i dessa situationer?, Tänkte du på personernas känslor inför olika situationer?, I vilken grad kände du dig känslösam, när du tänkte på personerna? Samt i vilken utsträckning tänkte du på det som du var instruerad att tänka på i uppgiften?

Försökspersonerna var instruerade att fortsätta med att läsa instruktionerna på dataskärmen, när de hade svarat på manipulations kontroll frågor. Efter försökspersonerna hade gjort IAT ombads de att fylla i SEB, enkäten om fördomar, temperaturskalan, demografiska uppgifter och en manipulationskontroll. Frågorna i manipulationskontrollen var: Vad tror du att undersökningen har för syfte?, Varför tror du att du fick i uppgift att tänka på personer i olika situationer? Och tror du att

denna uppgift påverkade hur du svarade på de andra testen, och i så fall hur?
 Försökspersonerna fyllde i uppgifterna i ovanstående ordning. Efter experimentet fick alla läsa ett informationsblad (appendix C), där de informerades om att det första momentet var en del av själva undersökningen och kort om syftet med studien. De ombads också att inte berätta för sina klasskamrater vad studien gått ut på. De som ville fick skriva upp sina e-postadresser på en lista, för att få ta del av resultatet och läsa den färdiga uppsatsen.

Resultat

Förberedande analyser

IAT effekten fick jag fram genom att använda en syntaxfil för SPSS där: (1) de felaktiga svar togs bort och ersattes med omgångens medelvärde + 600 millisekunder, (2) svarslatenser < 400 millisekunder togs bort, (3) standardavvikelsen beräknades på alla korrekta responser innan felaktiga svar rättades till, (4) deltagare som hade mer än 10 % responser under 300 ms togs bort och (5) deltagare som hade mer än 40 % fel i någon av betingelserna togs bort.

Innan korrelationerna gjordes, kontrollerades för outliers. De fåtal värden som var extrema kontrollerades för, genom att utgå från medelvärdet och lägga på tre gånger standardavvikelsen.

Resultat av huvudundersökningen

Resultaten bekräftade inte hypotes 1, att sambandet mellan implicita och explicita attityder ser annorlunda ut vid substantiell bearbetning av det affektiva attityd objektet gamla än vid det icke-affektiva attitydobjektet hundägare. Resultaten bekräftade inte heller hypotes 2, att sambandet mellan implicita och explicita attityder ser annorlunda ut vid substantiell bearbetning än vid direkt bearbetning av det affektiva attityd objektet gamla och vid direkt bearbetning av det icke-affektiva attitydobjektet hundägare.

Tabell 1. *Pearssons korrelation för affektiv (gamla) substantiell bearbetning*

	Enkät	Tempskala	IAT	SEB
N = 18				
Enkät		,18	,09	-,21
Tempskala			-,12	-,10
IAT				,06

Förklaringar: * < p .05, ** < p .01, Enkät- gammal och ung explicit enkät, Tempskala- temperatur skala, IAT- Implicit Association Test, SEB- Stereotype Explanation Bias

Tabell 2. *Pearssons korrelation för icke-affektiv (hundägare) substantiell bearbetning*

	Enkät	Tempskala	IAT	SEB
N = 17				
Enkät		,06	-,09	,17
Tempskala			,04	,09
IAT				-,32

Förklaringar: * < p .05, ** < p .01, Enkät- gammal och ung explicit enkät, Tempskala- temperatur skala, IAT- Implicit Association Test, SEB- Stereotype Explanation Bias

Tabell 3. *Pearssons korrelation för icke-affektiv (hundägare) direkt bearbetning*

	Enkät	Tempskala	IAT	SEB
N = 19				
Enkät		-,23	,19	,01
Tempskala			,07	-,13
IAT				,53*

Förklaringar: * < p .05, ** < p .01, Enkät- gammal och ung explicit enkät, Tempskala- temperatur skala, IAT- Implicit Association Test, SEB- Stereotype Explanation Bias

Tabell 4. *Pearssons korrelation för affektiv (gamla) direkt bearbetning.*

	Enkät	Tempskala	IAT	SEB
N = 21				
Enkät		-,05	,04	,06
Tempskala			,11	-,03
IAT				,46*

Förklaringar: * < p .05, ** < p .01, Enkät- gammal och ung explicit enkät, Tempskala- temperatur skala, IAT- Implicit Association Test, SEB- Stereotype Explanation Bias

Tabell 5, *Medelvärde för de olika manipulationsgrupperna.*

Betingelse	Enkät	Tempskala	IAT	SEB
Gammal/direkt				
M (SD)	3,63 (.36)	-,18 (1,7)	-,70 (.31)	,07 (.24)
Gammal/substantiell				
M (SD)	3,60 (.32)	,10 (2,3)	-,71 (.41)	,06 (.35)
Hundägare/Direkt				
M (SD)	3,62 (.34)	,65 (1,67)	-,72 (.29)	,04 (.23)
Hundägare/Substantiell				
M (SD)	3,54 (.35)	,00 (1,82)	-,83 (.37)	,17 (.39)

Explorativa Undersökningar

Vid explorativa undersökningar visade det sig att korrelationen mellan SEB och IAT vid direkt bearbetning av icke-affektiv (hundägare) attitydobjekt var signifikant (tabell 3). Även vid direkt bearbetning av affektiva attitydobjekt (gamla) fanns en signifikant korrelation mellan SEB och IAT (tabell 4). Fisher's r-to-z test (Kanji, 1993) visade att det inte fanns någon signifikant skillnad mellan korrelationerna för IAT och SEB i den affektiva och icke-affektiva direkta bearbetningen. I övrigt korrelerade under vissa betingelser temperaturskalan med den explicita frågan om vad man tyckte om gamla. Inga könsskillnader fanns och kontroll för kännedom om gamlas vardag hade ingen effekt på resultatet.

Analys av Manipulationskontrollen

För att bedöma om manipulationerna hade den önskade effekten, analyserades manipulationskontrollfrågorna 1, 2 och 3 gemensamt och frågorna 4 och 5 gemensamt. Frågorna 1, 2, och 3 kontrollerade om försökspersonerna upplevde skillnad i djupet på bearbetning. T-test visade att djupet av bearbetningen var signifikant vid 0,05, $t(1, 77) = -2,56$, $p = 0,01$. Medelvärdet (SD) för direkt åtkomst

var 2,46 (0,89) och för vittgående/substantiell 2,99 (0,93). Frågorna 4 och 5 mätte om försökspersonerna upplevde skillnad i affekt. Skillnad i affekt var signifikant vid 0,01, $t(1, 77) = 2,81$, $p = 0,01$. Medelvärde för affektiv bearbetning var 3,52 (1,13) och för icke-affektiv 2,76 (1,24).

Med frågorna 1, 7, 10, 10 och 13 uteslutna blev värdet för Cronbachs Alfa, för det explicita frågeformuläret om gamla och unga, 0,63 (N= 78) med frågorna 1, 7, 10, 11 och 13 uteslutna. Dessa uteslöts för att få upp Alfavärdet. På en skala från 1 till 10 var $M(76) = 6,53(2,35)$, när försökspersonerna själva fick bedöma i vilken grad de kände till gamlas vardag.

Diskussion

Syftet med studien var att undersöka hur affektinverkan och/eller substantiell bearbetningen påverkar relationen mellan implicita och explicita attityder. Det studerades genom fyra olika betingelser, varav tre betingelser var kontrollgrupper och en försöksgrupp. I de tre kontrollgrupperna fick försökspersonerna tänka på gamla i vardagliga situationer (direkt bearbetning av affektivt attitydobjekt), hundägare i vardagliga situationer (direkt bearbetning av icke-affektivt attitydobjekt) och hundägare i ovanliga situationer (substantiell bearbetning av icke-affektivt attitydobjekt). I manipulationen, där syftet var att affekten skulle aktiveras med substantiell bearbetningen, fick försökspersonerna tänka på gamla i ovanliga situationer. Hypoteserna 1 och 2 var att sambandet mellan implicita och explicita attityder skulle vara annorlunda vid omfattande bearbetning av ett affektivt attitydobjekt (gamla), än vid ytlig bearbetning av ett affektivt attitydobjekt, neutralt attitydobjekt (hundägare) eller omfattande bearbetning av neutralt attitydobjekt. Som framgår av resultatet bekräftades inte någon av hypoteserna.

Substantiell bearbetning och affektinverkan

Blair och Lenton (2001) och Nosek och Banaji (2002) har i undersökningar visat på att substantiell bearbetning påverkar de implicita attityderna. Nosek och Banajis undersökning bekräftade dessutom att substantiell bearbetning ändrar relationen mellan implicita och explicita attityder. Den här undersökningen stöder inte tidigare resultat. Forgas har med många undersökningar (bl a, Ciarrochi & Forgas, 2000;

Forgas, 1995; Forgas, 1998a; Forgas, 1998b; Forgas, 1999a) visat att affekten påverkar våra bedömningar och beteende vid substantiell bearbetning. Vilket inte bekräftas i den här studien. Resultatet från den här undersökningen kan inte heller förklaras av att manipulationen inte har fungerat. Som kan ses i resultatet, så finns det signifikanta skillnader mellan hur försökspersonerna upplever känslsamhet och djupet på bearbetning mellan de olika manipulationsbetingelserna.

I den meta-analys av IAT och explicita mått som tidigare har nämnts i teorin (Hoffman et al., 2004), fann man att kognitiv bearbetning korrelerade negativt med styrkan på sambandet mellan implicita och explicita attityder. Hoffman et al. menar att detta kan förklaras av att attitydobjektets höga självpresentationskrav och bearbetning är starkt sammankopplade (människor spenderar mer tid på att tänka på socialt känsliga ämnen), och att det därför är svårt att särskilja de båda begreppen, vilket skulle kunna vara en förklaring till avsaknaden av positiva samband i den här studien. Hoffman et al. tror att en möjlig förklaring till dessa resultat kan vara, att introspektion och kognitiv bearbetning leder till att svaren man får fram i självrapportsinstrumenten baseras på kognitiva processer, medan svaren IAT baseras på affektiva reaktioner.

Resultaten från meta-analysen visar som sagt en negativ korrelation mellan kognitiv bearbetning och sambandet implicita och explicita attityder, medan Nosek och Banajis (2002) undersökning tyder på att kognitiv bearbetning i vissa fall kan leda till medvetenhet om de automatiska associationerna, och därmed styrks korrelationen mellan de implicita och explicita attityderna. De motsägande resultaten liksom resultatet från den här studien visar, att det finns stora frågetecken kring hur kognitiv bearbetning och även affekten påverkar relationen mellan implicita och explicita attityder. Eftersom vi vet att affekten påverkar våra sociala bedömningar i substantiell bearbetning (Forgas, 1995), känns det angeläget att fortsätta utforska affektens och bearbetningens roll för sambandet mellan implicita och explicita attityder.

Sambandet mellan implicita och explicita attityder för attitydobjektet gamla

Resultatet kan eventuellt förklaras av att sambandet mellan implicita och explicita attityder mot äldre generellt är mycket lågt. I två olika studier var korrelationen 0,01 (Nosek & Banaji, 2002) och i en annan 0,26 (Nosek, 2004), med andra ord väldigt

lågt. Med tanke på detta kan det verka varit ologiskt att välja gamla som attitydobjekt. Argumentet för att välja gamla som attitydobjekt var dock, att det är en attityd som är stabil över tid (Karpinski & Hilton, 2001) och de implicita attityderna är oberoende av kontexten (Dasgupta & Greenwald, 2001), och att det skulle ge hög reliabilitet för studien (Nosek, 2002). Ett annat argument är att människor generellt inte är medvetna om att de har negativa attityder mot äldre, i alla fall inte i lika hög grad som den mot homosexuella eller invandrare (Nosek & Banaji, 2002), och att försökspersonerna därmed inte är lika angelägna om att kontrollera sina explicita attityder på grund av social önskvärdhet. Detta stämmer dock inte överens med resultat som Nosek (2004) har fått fram i en stor Internetstudie, där det fanns höga självpresentationskrav gällande attityderna mot gamla. I framtida studier om attitydobjektet gamla skulle det kunna vara relevant att inkludera "the social desirability scale", för att mäta självpresentationskravet.

Ett alternativ till resultatet skulle kunna vara i linje med vad Devine, Banaji & Greenwald (i Hense, 1995) anser, att viss social kunskap är så överinlärd att den opererar automatiskt och omedvetet. Tidigare forskningsresultat (Nosek & Banaji, 2002) visar som tidigare sagts, att korrelationen generellt är låg intill obefintlig mellan implicita och explicita attityder mot äldre. Det skulle eventuellt kunna användas som ett argument för att stereotypen mot äldre är överinlärd och aktiveras omedvetet automatiskt och inte kan påverkas vare sig genom ytlig eller omfattande bearbetning. Dasgupta & Greenwald (2001) har visat detta, genom att inte få några signifikanta skillnader när försökspersoner har utsatts för subliminal perception (d v s omedveten priming) av antingen negativa eller positiva stereotyper av äldre.

Enligt Nosek (2004) finns det tecken på att korrelationen för implicita och explicita attityder kommer att vara högre för starka attityder, d v s attityder som är personligt viktiga, familjära, ofta bearbetade, stabila, extrema och otvetydiga, än svaga attityder (motsatsen till starka). Hur vida försökspersonerna i denna studie ansåg attityden mot gamla var viktig, familjär, extrem, otvetydig samt hur ofta de har tänkt på saken fanns det inga frågor som kontrollerade för, p g a att Noseks (2004) artikel kom ut efter denna studie utförts. En fråga som var med i den här studien var dock i vilken grad försökspersonerna ansåg sig känna till gamlas vardag, $M = 6,54$ ($SD 2,35$), på en skala från 1 till 10. Försökspersonerna ansåg sig med andra ord ha en relativt god

kunskap om gamlas vardag och det skulle eventuellt kunna visa på att försökspersonerna anser att attitydobjektet är familjärt. Utifrån detta och Noseks antagande borde korrelationen mellan implicita och explicita mätmetoder vara signifikant, men den här studien bekräftar inte dessa antaganden. Det bör dock tilläggas, att en fråga inte kan täcka in alla de dimensionerna som Nosek inkluderar i attitydstyrka och därmed dras inga slutsatser, utan framtida studier får visa om attityden mot gamla är stark. Dessutom är det allmänt känt inom social psykologi att människor generellt överskattar sina kunskaper för att behålla sin självkänsla, d v s så kallad self-serving bias (Myers, 2002).

Mitt resultat stämde, som tidigare sagts, inte överens med vad Nosek (2004) har kommit fram till, utan han fann att attityden mot gamla var stark (trots $r = 0,26$, implicita och explicita attityder). En möjlig förklaring skulle kunna vara att de som deltog i Noseks undersökning var äldre än de som deltog i den här studien ($M = 23$ år) och att de därför har bearbetat attityden mer och varit mer familjära med attityden. Tyvärr har inte Nosek redovisat någon ålder angående deltagarna och därför kan ingen jämförelse göras. En annan svaghet med Noseks studie, är att det är en Internet studie, och man bör därför inte dra allt för stora slutsatser av den, p g a denna form av datainsamling leder till liten kontroll av både de interna och externa faktorer som kan påverka resultatet, som bl a ljud, ljus och koncentration

En annan aspekt av attitydkonstruktionen som Nosek (2004) anser påverkar relationen mellan implicita och explicita attityder, är dimensionen av attityden, d v s om den är unipolär eller bipolär. Den bipolära attityden skulle troligen leda till större korrelation mellan implicita och explicita attityder, då den borde ha kognitiva fördelar som förenklar kategoriseringen. Som beskrivs i teoriöversikten, finns både en positiv och negativ stereotyp av äldre (Cuddy & Fiske, 2002). Ja, det finns till och med många substereotyper; bland annat mormor typen som hjälpsam och snäll, den äldre statstjänstemannen som är intelligent och intolerant och den äldre medborgaren som är ensam och svag (Brewer, Dull and Lui, i Cuddy & Fiske, 2002). När många substereotyper ska kategoriseras in under ett och samma tak, är det rimligt att anta att detta kommer att försvåra kategorisering och därmed leda till svagare korrelation mellan de implicita och explicita attityderna. Detta stämmer överens med Noseks (2004) resultat och skulle även kunna appliceras på min studie.

Den sista dimensionen av attityden som Nosek (2004) tar upp är i vilken grad man anser att de egna attityderna skiljer sig från övriga samhällets och den kulturella normen. Desto mer som man anser att den skiljer sig, desto mer kommer den anses vara en viktig del av självbilden och ses som en personlig sak (Abelson & Prentice, i Nosek, 2004). Om attityderna är en viktig del för en kommer de också att vara mer lättillgängliga och kommer eventuellt också att leda till starkare samband mellan de implicita och explicita attityderna (Nosek, 2004). Attityden mot äldre hade inte hög själv-grupps diskrepans i Noseks undersökning, och det skulle även eventuellt kunna förklara det låga sambandet mellan implicita och explicita attityder i den här studien.

Attityden mot äldre är oerhört intressant eftersom den är mycket komplex. I framtida studier för att undersöka affekten och bearbetningsdjupet och dess inverkan på relationen mellan implicita och explicita attityder, rekommenderar jag dock att man använder sig av ett annat affektivt attitydobjekt än gamla. Attitydobjektet bör vara tidigare undersökt och uppvisat korrelationer mellan implicita och explicita attityder, men som människor samtidigt har en viss omedvetenhet kring, d v s för att försökspersonerna inte ska kontrollera för självpresentationskrav i de explicita måtten. Det är dock intressant och viktigt att man fortsätter att undersöka attityden mot gamla, med tanke på att befolkningen i Sverige och övriga västvärlden blir allt äldre.

Korrelation mellan SEB och IAT

Vid explorativa undersökningar av data framkom att SEB och IAT korrelerade vid direkt informationsbearbetning både med attitydobjektet hundägare och gamla men inte i den omfattande bearbetningen. En möjlig förklaring kan vara att SEB och IAT mäter kunskap på olika processnivåer, och att i den direkta bearbetningen har inte affekten kommit in och påverkat. I den substantiella bearbetningen har attityden förändrats av de kognitiva processerna och därmed korrelerar de inte längre med varandra. Det skulle kanske kunna stödja Fazio och Olson (2003) teori om att en attityd följer en processkedja och att implicita mätmetoder kommer åt attityden innan de medvetna kontrollprocesserna. Detta är dock bara lösa antaganden, men det är värt att undersöka vidare. Trots omfattande litteratursökning har jag inte funnit någon annan undersökning där både SEB och IAT har använts, och därför finns det inga resultat att jämföra med.

Metodologiska tillkortakommanden

En eventuell anledning till att det inte fanns några korrelationer mellan implicita och explicita testen i någon av betingelserna, är att explicita mätmetoder (i detta fall frågeformuläret) är designade att mäta innehållet i människors fördomsfulla attityder, medan de implicita mätmetoderna mäter processen och inlärd respons till medlemmar av grupper (von Hippel et al., 1997). Temperaturskalan är dock från början konstruerad för att kunna jämföras med IAT (Nosek, 2002) och en meta-analys visar att temperaturskalar korrelerar oftare med IAT än t ex frågeformulär och enstaka frågor. Även frågeformuläret i den här studien är konstruerat för att ställa två koncept motvarandra (gamla och unga) liksom SEB:et, och därmed borde möjligheten till att det skulle korrelera med IAT vara större, än om det t ex enbart hade mätt attityderna mot gamla.

Olson och Fazio (2004) är mycket kritiska till om IAT verkligen mäter personliga attityder. De menar istället att IAT mäter social kunskap på kategorinivå istället för på exemplarnivå. Kunskapen på kategorinivå är kulturell kunskap som är inlärd genom socialiseringsprocessen, men som nödvändigtvis inte har någon betydelse för de egna attityderna, även om Olson och Fazio menar att kunskap på kategori- och exemplarnivå delar vissa kognitiva processer. De är också kritiska mot utförandet av IAT och tror att konceptorden och attributorden i sig kan väcka negativa eller positiva känslor och på så sätt väcka andra affekter. Därför har de i en alldeles ny studie försökt kontrollera för dessa metodfel, genom att skapa ett personaliserat IAT (för en noggrann återgivning, se Olson & Fazio, 2004). De fann att vita var mindre fördomsfulla mot svarta med det personaliserade IAT än med det traditionella och att det personaliserade IAT korrelerade starkare med explicita instrument och beteende än det traditionella. Vilket skulle kunna vara ett tecken på att det nya personaliserade IAT kommer åt kunskap på exemplarnivå. Meta-analysen av studier med IAT och explicita test visar dock att IAT inte påverkas av stimulus relaterade och procedur variationer (Hoffman et al., 2004), vilket motsäger Olson och Fazios (2004) antaganden att koncept- och stimulusorden väcker andra associationer och påverkar IAT.

Nosek och Hansen (2004) kritiserar Olson och Fazios antagande att man kan skilja på egna och kulturella attityder, och de menar istället att olika mätmetoder kommer åt olika dimensioner av attityden. Nosek och Hansen (2004, s. 6) exemplifierar genom att jämföra det med ens utvärdering av pommes frites. De flesta människor tycker om pommes frites men vet samtidigt att de är ohälsosamma. Beroende på kontexten kommer de skilda attityderna påverka om vi kommer att äta pommes frites eller inte. Explicita mätmetoder har inga mekanismer för att urskilja dessa olika konstrukt av attityden och det samma gäller för de implicita. Nosek och Hansen menar till skillnad från Olson och Fazio, att alla tillgängliga associationer i minnet kan potentiellt påverka social bearbetning, perception, bedömningar och beteende.

Rent metodologiskt finns det ett par saker till att ifrågasätta. För det första är det rekommenderbart att göra en balansering av ordningen på testen. Själva IAT testet kan fungera som priming, lika så kan SEB kan fungera som priming, och på så sätt påverka resultaten i nästkommande moment. Detta antagandet styrks av en meta-analys av undersökningar med IAT och explicita test (Hoffman et al., 2004). Meta-analysen visade att korrelationerna generellt var högre, när de explicita testen administrerades först, vilket inte var fallet i den här studien.

Även bearbetningsinstruktionerna och där med affektens inverkan borde bli mindre i de sista delarna av undersökningen, vilket är ytterligare ett argument för balansering av testen. Tänkbart är också att ju längre undersökningen fortskrider desto mer skapas en förståelse hos försökspersonerna, angående syftet med studien. De sista kontrollfrågorna visar dock, att ingen har genomskådat syftet med studien.

Även om manipulationstesten visar att det har skett en skillnad i bearbetning mellan de olika manipulationsbetingelserna, så kan man inte ha kontroll över vad som aktiveras i det kognitiva nätverket. Med många olika substereotyper för kategorin äldre (Fiske & Cuddy, 2002), är det troligt att med de olika bearbetningsmanipulationerna kommer olika substereotyper att väckas till liv. Även om manipulationskontrollen visade skillnader i affekt aktivering och bearbetningsdjup är det omöjligt att säga något om deltagarnas mål, normer, kognitiv tillgänglighet och motiv, som enligt Bodenhausen et al. (2001) spelar en stor roll för vilken stereotyp som aktiveras. Manipulationsinstruktionerna och kontrollfrågorna kan eventuellt även

ses som mått på empati och inlevelseförmåga, och därmed säger de eventuellt mer om empati och inlevelseförmåga hos försökspersonerna än om bearbetningsprocesser. Med cirka 20 deltagare i varje grupp, borde dock de slumpmässiga fördelningen av manipulationsbetingelser, minimera dessa variationer.

Slutsatser

Det intressantaste resultatet av studien är att SEB och IAT korrelerade i den direkta informationshämtningen av både affektiva och icke-affektiva attitydobjekt. Eftersom det inte finns några andra studier där de båda testen används, är det värt att fortsätta undersöka. Kan det vara så att SEB och IAT kommer åt attityder vid samma processnivå eller mäter de olika dimensioner av attityden?

Med en ständigt åldrande befolkning är det också viktigt att fortsätta att undersöka de implicita attityderna mot gamla och effekten av dessa på sociala bedömningar och beteenden. Därför skulle det vara av intresse att validiera, reliabilitetstesta och utveckla mitt SEB, som är ett enkelt och billigt test att distribuera till stora grupper. En annan intressant aspekt med SEB, är att det har visat sig kunna förutspå både negativt och positivt beteende mot svarta amerikaner (Sekaquptewa et al., 2002). Kan SEB även förutspå beteende mot gamla?

Referenser

- Andersson, L. (1997). Ålderism- stereotypa föreställningar eller diskriminering som utgår från en människas ålder. Rapporter/Stiftelsen Äldrecentrum; 1997:14.
- Banse, R., Seise, J. & Zerbes, N. (2001). Implicit attitudes towards homosexuality: *Zeitschrift fur Experimentelle Psychologie*, 48, 145-160.
- Blair, J. & Lenton, A. (2001). Imagining stereotypes away: the moderation of implicit stereotypes through mental imagery. *Journal of Personality and Social Psychology* 81, 828-841.
- Bodenhausen, G., Mussweiler, T., Gabriel, S. & Moreno, K. Affective influences on stereotyping and intergroup relations. In Forgas, J. (Ed.), *Handbook of affect and social cognition* (319-343). USA: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers.
- Ciarrochi, J. & Forgas, J. (2000). The pleasure of possessions: affective influences and personality in the evaluation of consumer items. *European Journal of Social Psychology*, 30, 631-649.
- Dasgupta & Greenwald, A. (2001). Exposure to admired group members reduces automatic intergroup bias. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 800-814.
- Fazio, R. & Olson, M. (2003). Implicit measures in social cognition research: their meaning and use. *Annual Review of Psychology*, 54, 297-327.
- Fiedler, K. (1991). In one task, measure and mood in research on affect and social cognition. I Forgas, J (Ed.), *Emotion and social judgments* (83-106). Great Britain: Pergamon Press.
- Forgas, J. (1995). Mood and judgement: the Affect Infusion Model (AIM). *Psychological bulletin*, 117, 39-66.
- Forgas, J. (1998a). On feeling good and getting your way: mood effects on negotiator cognition and bargaining strategies. *Journal of Personality and Social psychology*, 74, 565-577.
- Forgas, J. (1998b). On being happy and mistaken: mood effect on the fundamental attribution error. *Journal of Personality and Social psychology*, 75, 318-331.
- Forgas, J. (1999a). On feeling good and being rude: affective influences on language use and request formulations. *Journal of Personality and Social psychology*, 76, 928-939.

- Forgas, J. (1999b). Network theories and beyond. In Dalglish, T. & Power, M. (Ed.), *Handbook of Cognition and Emotion* (591-612). England: John Wiley & Sons Ltd.
- Forgas, J. (2002). Att känna, är det att tro? Bearbetningsstrategiernas roll vid förmedlingen av affektiv inverkan på föreställningarna. I Frijda, N., Manstead, A. & Bem, S. (Red). *Emotioner och övertygelser – hur känslor påverkar våra tankar*. Lund: Studentlitteratur.
- Greenwald, A. & Banaji, M. (1995). Implicit social cognition: attitudes, self-esteem, and stereotypes. *Psychological Review*, 102, s. 4-27.
- Greenwald, A., McGhee, D. & Schwartz, J. (1998). Measuring individual differences in implicit cognition: the implicit association test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 6, s.1464-1480.
- Greenwald, A. & Nosek, B. (2001). Health of the Implicit Association Test at age 3. *Zeitschrift für Experimentelle Psychologie*, 48, s. 85-93.
- Greenwald, A., Nosek, B., & Banaji, M. (2003). Understanding and using the Implicit Association Test: an improved scoring algorithm. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(2), 197-216.
- Hastie (1984). Causes and effects of causal attribution. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 44-56.
- Hemsida för IAT: <http://projectimplicit.net/> 2004-03-27
- Hemsida för Tolerance Organization:
http://www.tolerance.org/hidden_bias/index.html 2004-03-27
- Hense, R., Penner, L., Nelson, D. (1995). Implicit memory for age stereotypes. *Social Cognition*, 13, 4, s. 399-415.
- Hoffman, W., Gawronski, B., Gschwender, T., Le, H. & Schmitt, M. (2004). A meta-analysis on the correlation between the implicit association test and explicit self-report measures. Opublicerat manuskript.
- Hummert, M., Garstka, T., O'Brien, L., Greenwald, A., Mellott, D. (2002). Using the Implicit Association Test to measure age differences in implicit social cognitions. *Psychology and Aging*, 17, 482-495.
- Johansson, A. & Pekula, A. (2000). *Effekten av skam och stolthet på användandet av*

- implicita och explicita stereotyper mot äldre* (uppsats för 41-60). Lunds Universitet, Institutionen för Psykologi, Box 213, 221 00 Lund.
- Kanji, G. (1993). *100 Statistical Tests*. London: Sage Publications Ltd.
- Karpinski, A. & Hilton, J. L. (2001). Attitudes and the implicit association test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 774-788.
- Kunda, Z. (1999). *Social Cognition: Making sense of people*. England: Bradford Book.
- Kelley, H. (1975). *An introduction to attribution processes*. Cambridge Mass.: Winthrop Publ. Inc.
- Levy, B., & Banaji, M. (2002). Implicit ageism. In T. Nelson (Ed.), *Ageism: stereotyping and prejudice against older persons*, 49-75. Cambridge: MIT Press.
- Myers (2002). *Social Psychology* (7de uppl). North America: McGraw-Hill.
- Nosek, B. (2002). Moderators of the relationship between implicit and explicit attitudes (Doctoral dissertation, Yale University, 2002). *Dissertation Abstract International*, 63/10, 4965.
- Nosek, B. (2004). Moderators of the relationship between implicit and explicit attitudes. Opublicerat manuskript.
- Nosek, B. & Banaji, M. (2002). (At least) two factors moderate the relationship between implicit and explicit attitudes. In R.K. Ohme & M. Jarymowicz (Eds.), *Natura Automatyzmow*. Warszawa: WIN PAN & SWPS.
- Nosek, B. & Hansen, J. (2004). The association in our heads belong to us: measuring the multifaceted attitude construct in implicit social cognition. Opublicerat manuskript.
- Olson, M. & Fazio, R. (in press- 2004). Reducing the influence of extra-personal associations on the Implicit Association Test: Personalizing the IAT. *Journal of Personality and Psychology*. Manuskript augusti 22, 2003.
- Sekaquptewa, D., Espinoza, P., Thompson, M., Vargas, P. & von Hippel, W. (2002). Stereotypic explanatory bias: Implicit stereotyping as a predictor of discrimination. *Journal of Experimental Social Psychology* 39, 75-82.
- Tornstam, L. (1998). *Åldrandets socialpsykologi*, 6 uppl. Stockholm: Rabén & Prisma.
- von Hippel, W., Sekaquptewa, D. & Vargas, P. (1997). The Linguistic Intergroup

Bias As an Implicit Indicator of Prejudice. *Journal of Experimental Social Psychology* 33, 490-509.

Wilson, T., Lindsey, S. & Schooler, T. (2000). A Model of Dual Attitudes. *Psychological Review*, vol. 107, No. 1, 101-126.

APPENDIX A

Nedan följer korta meningar som beskriver människors beteende. Din uppgift är att lägga till ord, så att meningarna blir längre. Du kan lägga till vilka ord och hur många ord du vill, så länge det är grammatiskt korrekt.

Version 1

1. Mammorna spelade gitarr _____
2. Studenterna tog en promenad _____
3. Mormor gick till discot _____
4. Farfar köpte godis _____
5. 20-åringen var vis _____
6. Kajsa skrev en omtenta _____
7. Gubben bodde ensam _____
8. Tonåringarna skrattade högt _____
9. Asta hade livserfarenhet _____
10. Studenterna tågluffade _____
11. Birgit gick till vårdcentralen _____
12. Papporna gick till kyrkan _____
13. 80-åringen gick och la sig tidigt _____
14. Flickan duschade inte _____
15. Killen köpte ett par jeans _____
16. Tanten låste dörren noggrant _____
17. Mamma körde bil _____
18. Tonåringen var ofta sjuk _____
19. 90-åringen körde bilen i 170 km/h _____
20. Pelle sov _____
21. Gubbarna och gummorna gick på gammaldans _____
22. Den gamle farbrodern visste hur man använder Internet _____
23. 40-talisterna handlade mat _____
24. Tjejen skickade sms _____
25. Pensionären åt endast nudlar och ketchup _____

Version 2

26. Mammorna spelade gitarr _____
27. Studenterna tog en promenad _____
28. Flickan gick till discot _____
29. Farfar köpte godis _____
30. 80-åringen var vis _____
31. Kajsa skrev en omtenta _____
32. Killen bodde ensam _____
33. Pensionärerna skrattade högt _____
34. 19-åringen hade livserfarenhet _____
35. Farmor och farfar tågluffade _____
36. Birgit gick till vårdcentralen _____
37. Papporna gick till kyrkan _____
38. 20-åringen gick och la sig tidigt _____
39. Gumman duschade inte _____

40. Gubben köpte ett par jeans _____
41. Tjejen låste dörren noggrant _____
42. Mamma körde bil _____
43. Pensionären var ofta sjuk _____
44. 23-åringen körde bilen i 170 km/h _____
45. Pelle sov _____
46. Pojkarna och flickorna gick på gammaldans _____
47. Pojken visste hur man använder Internet _____
48. 40-talisterna handlade mat _____
49. Mormor skickade sms _____
50. Studenten åt endast nudlar och ketchup _____

APPENDIX B

Sätt ett kryss för det alternativ Du tycker stämmer bäst. Sätt endast ett kryss på varje fråga.

- 1. Tycker du att det finns någon skillnad mellan gamla och unga vad det gäller renlighet, d v s tycker du att någon av grupperna är renligare än den andra?**

Det är en stor skillnad, gamla är mycket renligare än unga.
 Det är en stor skillnad, unga är mycket renligare än gamla.
 Det är en liten skillnad, gamla är lite renligare än unga.
 Det är en liten skillnad, unga är lite renligare än gamla.
 Det finns ingen skillnad, gamla och unga är lika renliga.

- 2. Tycker du att det finns någon skillnad mellan gamla och unga vad det gäller snålhet, d v s tycker du att någon av grupperna är snålare än den andra?**

Det är en stor skillnad, gamla är mycket snålare än unga.
 Det är en stor skillnad, unga är mycket snålare än gamla.
 Det är en liten skillnad, gamla är lite snålare än unga.
 Det är en liten skillnad, unga är lite snålare än gamla.
 Det finns ingen skillnad, gamla och unga är lika snåla.

- 3. Tycker du att det finns någon skillnad mellan gamla och unga vad det gäller att klaga över saker, d v s tycker du att någon av grupperna klagar mer än den andra?**

Det är en stor skillnad, gamla klagar mycket mer än unga.
 Det är en stor skillnad, unga klagar mycket mer än gamla.
 Det är en liten skillnad, gamla klagar lite mer än unga.
 Det är en liten skillnad, unga klagar lite mer än gamla.
 Det finns ingen skillnad, gamla och unga klagar lika mycket.

- 4. Tycker du att det finns någon skillnad mellan gamla och unga vad det gäller hur konservativa de är, d v s tycker du att någon av grupperna är mer konservativ än den andra?**

Det är en stor skillnad, gamla är mycket mer konservativa än unga.
 Det är en stor skillnad, unga är mycket mer konservativa än gamla.
 Det är en liten skillnad, gamla är lite mer konservativa än unga.
 Det är en liten skillnad, unga är lite mer konservativa än gamla.
 Det finns ingen skillnad, gamla och unga är lika konservativa.

- 5. Tycker du att det finns någon skillnad mellan gamla och unga vad det gäller hur snabbt man gör saker, d v s tycker du att någon av grupperna gör saker långsammare än den andra?**

Det är en stor skillnad, gamla är mycket långsammare än unga.
 Det är en stor skillnad, unga är mycket långsammare än gamla.
 Det är en liten skillnad, gamla är lite långsammare än unga.
 Det är en liten skillnad, unga är lite långsammare än gamla.
 Det finns ingen skillnad, gamla och unga är lika långsammare.

- 6. Tycker du att det finns någon skillnad mellan gamla och unga vad det gäller att vara en börda för samhället, d v s är någon av grupperna en större börda för samhället än den andra?**

Det är en stor skillnad, gamla är en mycket större börda än unga.
 Det är en stor skillnad, unga är en mycket större börda än gamla.

- Det är en liten skillnad, gamla är en lite större börda än unga.
 Det är en liten skillnad, unga är en lite större börda än gamla.
 Det finns ingen skillnad, gamla och unga är en lika stor börda.

7. Tycker du att det finns någon skillnad mellan gamla och unga vad det gäller att följa med i utvecklingen, d v s tycker du att någon av grupperna är bättre på att följa med i utvecklingen än den andra?

- Det är en stor skillnad, gamla är mycket bättre på det än unga.
 Det är en stor skillnad, unga är mycket bättre på det än gamla.
 Det är en liten skillnad, gamla är lite bättre på det än unga.
 Det är en liten skillnad, unga är lite bättre på det än gamla.
 Det finns ingen skillnad, gamla och unga är lika bra på det.

8. Tycker du att det finns någon skillnad mellan gamla och unga vad det gäller sjukdom, d v s tycker du att någon av grupperna oftare är sjuk än den andra?

- Det är en stor skillnad, gamla är mycket oftare sjuka än unga.
 Det är en stor skillnad, unga är mycket oftare sjuka än gamla.
 Det är en liten skillnad, gamla är lite oftare sjuka än unga.
 Det är en liten skillnad, unga är lite oftare sjuka än gamla.
 Det finns ingen skillnad, gamla och unga är sjuka lika ofta.

9. Tycker du att det finns någon skillnad mellan gamla och unga vad det gäller misstänksamhet, d v s tycker du att någon av grupperna är mer misstänksam än den andra?

- Det är en stor skillnad, gamla är mycket mer misstänksamma än unga.
 Det är en stor skillnad, unga är mycket mer misstänksamma än gamla.
 Det är en liten skillnad, gamla är lite mer misstänksamma än unga.
 Det är en liten skillnad, unga är lite mer misstänksamma än gamla.
 Det finns ingen skillnad, gamla och unga är lika misstänksamma.

10. Tycker du att det finns någon skillnad mellan gamla och unga vad det gäller humor, d v s tycker du att någon av grupperna är mer humoristisk än den andra?

- Det är en stor skillnad, gamla är mycket mer humoristiska än unga.
 Det är en stor skillnad, unga är mycket mer humoristiska än gamla.
 Det är en liten skillnad, gamla är lite mer humoristiska än unga.
 Det är en liten skillnad, unga är lite mer humoristiska än gamla.
 Det finns ingen skillnad, gamla och unga är lika humoristiska.

11. Tycker du att det finns någon skillnad mellan gamla och unga vad det gäller modemedvetenhet, d v s tycker du att någon av grupperna är mer modemedveten än den andra?

- Det är en stor skillnad, gamla är mycket mer modemedvetna än unga.
 Det är en stor skillnad, unga är mycket mer modemedvetna än gamla.
 Det är en liten skillnad, gamla är lite mer modemedvetna än unga.
 Det är en liten skillnad, unga är lite mer modemedveten än gamla.
 Det finns ingen skillnad, gamla och unga är lika modemedvetna.

12. Tycker du att det finns någon skillnad mellan gamla och unga vad det gäller inåtvändhet, d v s tycker du att någon av grupperna är mer inåtvänd än den andra?

- Det är en stor skillnad, gamla är mycket mer inåtvända än unga.
 Det är en stor skillnad, unga är mycket mer inåtvända än gamla.
 Det är en liten skillnad, gamla är lite mer inåtvända än unga.
 Det är en liten skillnad, unga är lite mer inåtvända än gamla.
 Det finns ingen skillnad, gamla och unga är lika inåtvända.

13. Tycker du att det finns någon skillnad mellan gamla och unga vad det gäller att vara glad, d v s tycker du att någon av grupperna är gladare än den andra?

Det är en stor skillnad, gamla är mycket mer glada än unga.
 Det är en stor skillnad, unga är mycket mer glada än gamla.
 Det är en liten skillnad, gamla är lite mer glada än unga.
 Det är en liten skillnad, unga är lite mer glada än gamla.
 Det finns ingen skillnad, gamla och unga är lika glada.

14. Tycker du att det finns någon skillnad mellan gamla och unga vad det gäller hur mycket man tänker på döden, d v s tycker du att någon av grupperna tänker mer på döden än den andra?

Det är en stor skillnad, gamla tänker mycket mer på döden än unga.
 Det är en stor skillnad, unga tänker mycket mer på döden än gamla.
 Det är en liten skillnad, gamla tänker lite mer på döden än unga.
 Det är en liten skillnad, unga tänker lite mer på döden än gamla.
 Det finns ingen skillnad, gamla och unga tänker lika mycket på döden..

15. Tycker du att det finns någon skillnad mellan gamla och unga vad det gäller trötthet, d v s tycker du att någon av grupperna är tröttare än den andra?

Det är en stor skillnad, gamla är mycket mer trötta än unga.
 Det är en stor skillnad, unga är mycket mer trötta än gamla.
 Det är en liten skillnad, gamla är lite mer trötta än unga.
 Det är en liten skillnad, unga är lite mer trötta än gamla.
 Det finns ingen skillnad, gamla och unga är lika trötta.

16. Tycker du att det finns någon skillnad mellan gamla och unga vad det gäller ensamhet, d v s tycker du att någon av grupperna är mer ensam än den andra?

Det är en stor skillnad, gamla är mycket mer ensamma än unga.
 Det är en stor skillnad, unga är mycket mer ensamma än gamla.
 Det är en liten skillnad, gamla är lite mer ensamma än unga.
 Det är en liten skillnad, unga är lite mer ensamma än gamla.
 Det finns ingen skillnad, gamla och unga är lika ensamma.

APPENDIX C

Läs detta innan du går

Du har nu deltagit i en studie som handlar om hur vårt tänkande påverkar våra attityder mot äldre och i viss mån mot yngre. För att du inte skulle vara medveten om att den första delen (då du skulle vara tyst och tänka) var en del av studien, sas det, att den inte hängde samman med den övriga studien. Detta kan en del finna stötande, men är något som man ibland är tvungen till för att försökspersonerna inte ska var medvetna om syftet med studien.

Jag tacksam för att du inte berättar för dina klasskompisar vad studien gick ut på, eftersom det är viktigt att man inte vet det exakta syftet med den är.

Har du frågor, får du gärna kontakta mig på min e-mail adress psykologianna@hotmail.com eller mitt mobiltelefonnummer 0731-522 070 17.

När uppsatsen är färdig kommer jag att skicka ut den till alla som har skrivit upp sin e-mail adress. Har du inte skrivit upp din e-mail adress, kan du skriva upp den på listan på bordet.

Ännu en gång, TACK FÖR DITT DELTAGANDE!